

Zorgkader
0 - 6 jaar

Handleiding
voor
ouders,
zorgcoördinator
en leerkracht

Werkgroep
van ouders met
kinderen met DCD
én
professionelen.

DCD
dyspraxie
V.Z.W.
CC
DCD

www.dyspraxis.be | info@dyspraxis.be

Inleiding

DCD is een heterogene stoornis en dus kan ook de hulp voor kinderen met DCD erg variëren van kind tot kind en van moment tot moment. Sommige kinderen met DCD krijgen ergotherapie of kinesitherapie, bij anderen is dit niet noodzakelijk. Het belangrijkste is 'zorg op maat'. Hieronder verstaan we o.a. aanpassingen en tegemoetkomingen op school en adequate ondersteuning door de omgeving van het kind. Dit 'werkkader voor zorgverlening' legt de nadruk op de verschillende aspecten die aan bod komen bij de zorg voor kinderen met DCD in de kleuterklas. Het zijn algemene adviezen en tips die een kind kunnen helpen, maar ze zullen niet voor alles een oplossing bieden. Elk kind met DCD is anders en voor één probleem zijn verschillende oplossingen mogelijk. Om erachter te komen welke oplossing voor een bepaald kind zou kunnen helpen, raden wij u aan om de adviezen en tips met alle betrokken partijen te bespreken, een weloverwogen selectie te maken en deze uit te proberen. Vergeet het kind zelf niet: kinderen zijn meester in het zoeken van compensaties waar ze al ver mee komen. En denk eraan: je kan het niet alleen. Probeer open te communiceren met schoolteam, therapeuten en ouders. Ieder is deskundig op zijn eigen gebied!

Tips

- Bespreek de aanpassingen met alle leerkrachten en de opvang, want ook de momenten van maaltijd, speeltijd, knutselactiviteiten, voor- en naschoolse opvang, turn- en sportlessen zijn van belang.
- Bespreek de aanpassingen ook met het kind.

- Ga ervan uit dat het kind motorische taken meestal op een trager tempo uitvoert. Handelingen aanleren én uitvoeren verloopt moeizamer, trager en minder nauwkeurig. Om een vaardigheid aan te leren is het belangrijk om deze in in deelstappen uiteen te halen en stap voor stap in te oefenen. Verbale sturing tijdens de uitvoering van elke deelstap is aangewezen.
- Naast het organiseren van motorische bewegingen (denk maar aan een kast openen als je je handen vol hebt), zien we vaak ook een stoornis op het gebied van organiseren en structureren van (complexere) opdrachten en het uitvoeren daarvan. Samen met het kind een planning het takenpakket opmaken (stappenplan), vormt een grote hulp.

Praktische wenken

Er zijn een aantal strategieën of 'trucs' die kinderen met DCD kunnen helpen om hun activiteiten gemakkelijker en zelfstandiger uit te voeren. Dit lost het bewegingsprobleem zelf niet op, maar het helpt hen te compenseren zodat de activiteit beter lukt en minder energie kost.

- Zorg voor een uitgangshouding met voldoende steunmogelijkheden : Knippen gaat beter als het kind met de onderarmen steun neemt op tafel; aankleden gaat beter als het kind zit, met de rug gesteund tegen een rugleuning of muur; het verplaatsen van voorwerpen door ze te schuiven in plaats van te tillen, geeft ook een meer gesteunde beweging en gaat dan ook vaak gemakkelijker.
- Zwaardere voorwerpen liggen beter in de hand dan lichte voorwerpen : Zwaardere voorwerpen roepen meer weerstand op, het verhoogt het zintuiglijk gevoel van het bewegen. De grotere kracht die gevraagd wordt, zal het kind in staat stellen om de kracht beter te reguleren in functie van het gebruiksvoorwerp. Omdat het kind beter voelt wat het doet, zal het effect van het motorisch leren ook groter zijn.
bv. balspelen met een zwaardere bal geven beter gestuurde bewegingen dan spelen met een lichtere bal.

- Een beweging die iets meer weerstand krijgt, verloopt meestal ook beter :
Zo zal schrijven met potlood een beter resultaat geven dan schrijven met balpen, ook het schrijven op een zachte onderlaag geeft meer weerstand dan schrijven op een harde onderlaag.
- Te traag bewegen is niet aangewezen : Een wat snellere beweging voorkomt het aarzelend en houterig bewegen.
- Kleinere bewegingen gaan meestal beter dan grotere bewegingen :
Grotere bewegingen vragen hogere fixatiepunten wat voor kinderen met DCD weer moeilijker is. Hier geldt niet de gangbare regel dat kinderen specifieke bewegingen leren vanuit een grote beweging naar een kleine beweging.

Zorg er dus voor relatief kleine bewegingen met relatief grotere en zwaardere voorwerpen in een uitgangshouding waarbij het kind van zoveel mogelijk steunpunten gebruik kan maken.

In elke leeftijdsfase kan een kind met DCD voor nieuwe problemen komen te staan. De oorzaak van de motorische problemen kan niet weggenomen worden, maar wel de manier waarop we ermee omgaan.

Het helpt als ze hun eigen 'gebruiksaanwijzing' kunnen maken en daarbij hun sterke kanten leren benutten. Dat zijn de sleutels tot het verminderen van de last en het mogelijk maken van successen, waardoor ze vrolijke en gemotiveerde kleuters blijven.

● Zelfredzaamheid

● Boekentas

Boekentassen vullen en leegmaken zorgt voor kleuters met DCD vaak voor problemen. Het ene model is beter dan het andere. Een duidelijke structuur in de boekentas is heel belangrijk.

Tips

- Zorg voor een stevige boekentas, met een duidelijke vorm. Een smal rugzakje is moeilijk om aan te doen (lusjes over de jas/schouders).
- Zorg voor sluitingen die het kind zelf kan openen en sluiten. Test dit in de winkel of vervang de sluiting door klittenband.
- Maak eventueel gebruik van kleuren voor de plaats van de brooddoos, drankje, fruit,... zodat een duidelijke structuur terug te vinden is.
- Vergroot de grip op de rits door deze groter te maken (met hanger of touwtje).

● Doosjes, brooddozen, drinkbussen

Tips

- Gebruik doosjes, drinkbussen en brooddozen die je kind makkelijk zelf kan open en dicht doen. Oefen dit thuis.
- Een sportdop geeft als voordeel dat je deze niet moet opendraaien en dat je deze niet kan verliezen. Je kind morst ook minder snel.

Naar het toilet gaan

Tips

- Zorg voor een goede zithouding en eventueel een (zwaar en stevig) voetenbankje, zodat de voeten van het kind goed gesteund zijn.
- Laat het kind eerst op het bankje stappen en dan pas zijn of haar broekje naar beneden doen; het is belangrijk dat het broekje tot onder de knieën zakt zodat er minder ongelukjes gebeuren.
- Leer het kind aan om een papiertje te vouwen en af te vegen.
- Zorg steeds voor vochtige doekjes in het toilet : leer het kind aan om na groot toilet vochtige doekjes te gebruiken (afvegen met gewoon papier gebeurt vaak niet grondig).
- Controleer na het toiletbezoek. De kleuter weet vaak niet of voelt onvoldoende aan dat het niet voldoende proper gemaakt heeft.
- Een stappenplan kan een goede ondersteuning zijn (pinterest vzw dyspraxis).
- Eenvoudige broeksluitingen zijn aan te raden. Dit bevordert de zelfstandigheid. Er bestaan heel wat broeken met elastiek (zelfs tot na de kleuterleeftijd) en elastische riemen.

Handen wassen

Tips

- Hang een stappenplan bij de wasbak : eerst mouwen omhoog, kraan open doen, handen nat maken, inzepen, afspoelen,... Er bestaan mooie pictogrammen.
- Kijk eens op pinterest van vzw dyspraxis voor hulpmiddelen voor de verzorging.

Schoenen aandoen

Voor veel kleuters is dit een zeer moeilijke opdracht. Geef hen voldoende tijd. We willen kleuters met DCD vooral zelfstandig maken. Stel het leren strikken van veters dus uit en gebruik langer schoenen met plakkers/klittenband.

Tips

- Zorg voor markeringen in of op de schoen zodat ze linker en rechter schoen herkennen.
- Leer aan om de schoen voldoende open te zetten zodat de voet er makkelijk in kan schuiven.
- Kijk eens op pinterest van vzw dyspraxis (veters-en-knopen).

Zelfstandig taken uitvoeren

Moeite met tijdsbeleving is een vaak voorkomend probleem dat bij DCD hoort. Je kan gebruik maken van een time-timer, zo kan het kind tijd beter begrijpen en overzien. Gebruik in de verbale aanduiding van tijd steeds dezelfde bewoording.

Pictogrammen zijn nuttig om het kind te helpen in het structureren van zijn tijdsgebruik. Als leerkracht ontlast het u van voortdurende aandacht. Pictogrammen kunnen ook helpen om de verschillende stapjes van een complexe taak in de juiste volgorde te onthouden.

Vb: we knippen de sterren uit, kijken goed en zoeken dezelfde en plakken die erbij.

Tips

- Gratis pictogrammen te vinden op www.pictoselector.eu en www.sclera.be.
- Picto's vind je ook op de pinterest van vzw dyspraxis.

Zithouding

Zorgkader
0 - 6 jaar

Zithouding

Een goede uitgangshouding voor taken met de handen is noodzakelijk: Kinderen met DCD hebben moeite met het aannemen en handhaven van een goede uitgangshouding. Hierdoor kunnen ze gaan wiebelen op hun stoel of zakken ze onderuit. Dit heeft grote invloed op de uitvoering van activiteiten met de handen. Wanneer een kind goed zit, kan het beter steun nemen en heeft het meer controle over zijn bewegingen. Wanneer we 'hangen' in een stoel is een taak met de handen goed uitvoeren quasi onmogelijk.

Een goed zithouding ziet er als volgt uit:

- Goed met de billen achter in de stoel.
- Heupen, knieën en voeten op 90 graden.
- Voeten plat op de grond of op een voetenbankje.
- Tafelhoogte: de ellebogen in 90 graden gebogen houden dan de tafel 5 cm hoger stellen of een tafel zoeken die zoveel mogelijk bij deze hoogte in de buurt komt.
- Een groot werkvlak zodat beide voorarmen helemaal op tafel kunnen steunen.

Tips

- Zorg voor meubilair dat is aangepast aan de lichaamsgrootte van het kind.
- Voorzie eventueel een (stevige) voetenbank.
- De zitting van de stoel mag niet te groot zijn zodat het kind goed tegen de leuning kan zitten.
- Een antislipmatje op de zitting voorkomt dat het kind na verloop van tijd onderuit schuift.

Knutselen

Zorgkader
0 - 6 jaar

Knutselen

Tekenen en kleuren

Voor tekenen en kleuren is veel motorische beheersing nodig van de arm, pols en vingers. Het vraagt ook een goede coördinatie tussen de motorische activiteit en de visuele controle. Op deze manier leren kleuters de beheersing die ze later nodig hebben voor het schrijven.

Tips

- Leg de potloden in een doosje om te voorkomen dat ze van de tafel rollen.
- Maak gebruik van dikker/ruwer papier.
- Een antislipmatje of dun karton onder het tekenblad kan nuttig zijn.
- Bouw het tekenen in kleine stapjes op en maak stappenplannen.
- Veel kleuters met DCD kleuren niet graag. Laat hen liever kleinere prentjes kleuren zodat het voor hen geen te grote, langdurende taak lijkt. Liever kleuren ze elke dag drie minuutjes met plezier dan een kwartier tegen hun zin.

Pengreep

Jonge kleuters tekenen en kleuren met grote bewegingen vanuit de schouder. Vanaf de leeftijd van 4 jaar beginnen kinderen meer vanuit de pols te bewegen in plaats van grote bewegingen vanuit de schouder. Ze beginnen hun arm op tafel te steunen en verfijndere bewegingen te gebruiken. Buig- en strekbewegingen van de duim, wijs- en middelvinger (inscriptiebewegingen) ontstaan tussen de 4 en 6 jaar, kijk of de kinderen er gebruik van maken.

Vanaf de tweede kleuterklas kan de echte pengreep aangeleerd worden: Voorzie hiervoor klevertjes op het potlood (bv. gekleurde bolletjes) voor de plaats van de duim, wijs- en middelvinger, kleur dezelfde bolletjes ook op de binnenkant van de duim en wijsvinger en de zijkant van de middelvinger, daar waar de vingers het potlood vasthouden, indien nodig kan je dit op alle kleurpotloden en stiften voorzien.

Wanneer de vingers naar beneden schuiven of wanneer het kind het potlood te dicht bij de punt vasthoudt, kan een elastiekje op ongeveer 1,5 à 2cm van de punt een hulp zijn. Meer tips of hulpmiddelen vind je in het zorgkader voor de lagere school.

10

Knippen

Knippen is een complexe vaardigheid die heel wat coördinatie vraagt: open en toe doen maar ondertussen ook voorwaarts bewegen én het blad draaien met de andere hand.

Een kinderschaar met één groot oog geniet de voorkeur: in het groot oog kunnen meerdere vingers worden gestoken wat de stabiliteit verhoogt. Het klein oog dient voor de duim.

In het begin is een “veerschaartje” handig, dan kan het kind zich concentreren op het dicht doen van de schaar en manipuleren van het papier.

Tips

- Bouw het knippen progressief op: eerst één knipbeweging maken in de rand van een blad, dan een blad in 2 knippen waarbij het kind niet alleen de schaar moet open en toe doen maar ook moet vooruit bewegen; dan pas het kind ook zelf het blad laten vasthouden, dan op een lijn knippen, daarna pas vormen uitknippen waarbij rechte vormen makkelijker zijn dan ronde vormen.
- Laat het kind de hand met de schaar blijvend voor zich houden (met de duim bovenaan), eventueel met elleboogsteun op de tafel.
- Leer het kind het papier vast te houden en dit na verloop te draaien.
- Gebruik een linkshandige schaar voor linkshandigen (bij deze scharen liggen de benen anders gekruist).
- Een uitgewerkt programma om te leren knippen vind je op dcd.ugent.be bij de stappenplannen.

11

Kleven en gommen

Gebruik best een kleefstift en geen vloeibare lijm. Stevig papier of licht karton genieten de voorkeur, het kind kan dit beter vastgrijpen. Bij het lijmen is het beter als het kind dit kan doen op een onderliggend karton, het voorkomt dat de lijm aan de tafel kleeft.

Tips

- Leer de kleuter eerst alles klaar te leggen.
- Breng ordening aan: eerst knippen, dan schikken en dan kleven.
- Vloeibare lijm kan je op een spons in een doosje gieten.
- Soms is rechtopstaand werken gemakkelijker. Laat het kind dan steeds met zijn buik tegen de tafel leunen.

Leer hen volgende logica:

- Heel kleine stukjes over de lijmstift schuiven : leer hen de stift goed vast te houden.
- Gemiddelde stukken : lijm aanbrengen op het te kleven stuk; de lijm nadien neerzetten en het te kleven stuk met 2 handen vastnemen om op te kleven.
- Bij grote oppervlakten de lijm eerst aanbrengen op de onderlaag in plaats van op het te kleven deel.

- Leer ze bij het gommen hun niet-gommende hand goed op het blad te fixeren en tussen duim en wijsvinger te gommen.
- Gebruik een driehoekige gom voor een betere grip.

● Voorbereidend schrijven

Zorgkader
0 - 6 jaar
Voorbereidend
schrijven

● De schrijfhouding

Voor dit hoofdstuk kan u best het hoofdstuk 'zithouding' eerst herlezen. Een juiste schrijfhouding begint bij een juiste zithouding.

In veel schrijfmethodes staat beschreven dat kinderen moeten zitten met wat ruimte tussen buik en tafelrand. Laat kinderen met DCD wel met hun buik tegen de tafel leunen.

Verder geven we mee dat de schrijfhand in het verlengde van de voorarm moet liggen. Een lijn getekend op de hand en de voorarm, waarbij deze in elkaars verlengde moet liggen, kan voor visuele steun zorgen.

De niet-schrijf-hand dient het blad te fixeren en naar boven te schuiven.

Tips

- Voorzie voldoende ruimte op de schrijftafel : zorg dat beide voorarmen steun op tafel kunnen nemen en dat het blad naar boven kan schuiven.
- Met behangerstape kan je op de bank aanduiden hoe het blad moet liggen om te schrijven (hellend naar rechts of links afhankelijk van de schrijfhand).

- Wat de pengreep betreft, adviseren we om driehoekige potloden en stiften te gebruiken waarbij op elke kant een gekleurd bolletje gekleefd wordt. De kleuter moet er dan steeds voor zorgen dat hij met zijn duimtop, wijsvingertop en zijkant van de middenvinger de bolletjes verstopt. Zo stimuleer je een dynamische drievingergreep.

Een dynamische viervingergreep hoeft niet altijd afgeleerd te worden. Ook wanneer de middenvinger mee op het potlood staat en de zijkant van de ringvinger het potlood steunt, kan een kind de juiste schrijfbewegingen maken. Observeer eerst goed wat de kleuter doet voor je corrigeert.

● De schrijfbeweging

Er zijn drie schrijfbewegingen die we best vooraf met het kind even doornemen.

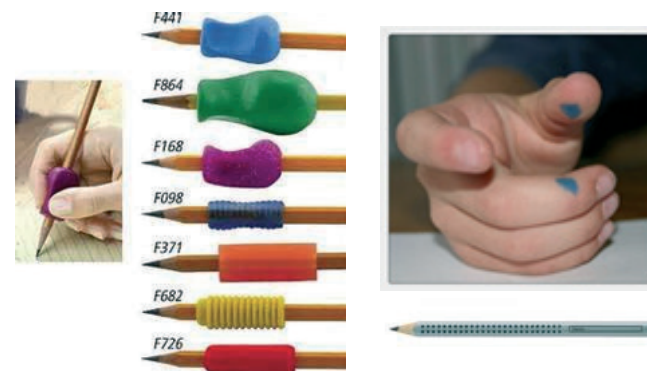
- De inscriptie of de op- en neergaande beweging van de schrijfstift met de vingers.
- De kleine progressie of de zijwaartse beweging met de pols.
- De grote progressie of de zijwaartse beweging met de voorarm.

Voorzie een aantal oefeningetjes om deze bewegingen eigen te maken aan het kind, eerst elke beweging apart nadien gecombineerd.

Tips

Oefeningen en tips rond schrijven vind je op de pinterest site van dyspraxis.

Klasstructuur

Naast de bestaande, algemene adviezen in verband met structuur in de klas zijn er een aantal specifieke noden voor kleuters met DCD.

Tips

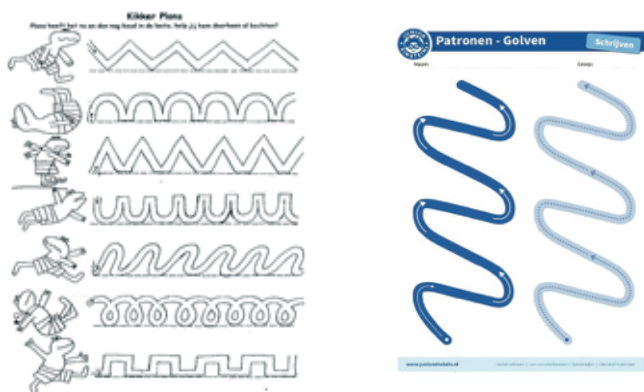
- Maak gebruik van pictogrammen.
- Maak gebruik van doorschijnende boxen of duidelijke prenten op de box met een weergave van de inhoud om opruimen en terugvinden makkelijker te maken.
- Geef elke kleuter een vaste plaats voor jas, muts, handschoenen, sjaal, boekentas,... Het kind met DCD krijgt best een plekje op een uiteinde en niet midden tussen de groep. Je kan dit kind ook iets vroeger naar binnen of buiten laten gaan zodat hij/zij de jas kan aandoen of uitdoen zonder alle drukte en iets meer tijd heeft dan de anderen.
- Geef een vaste plaats. Vaak is een plaats in de klas zoveel mogelijk vooraan en recht voor het bord de beste uitgangspositie. Hierdoor wordt het kind minder afgeleid en ziet het beter wat er op het bord staat of wat je toont.
- Ga zoveel mogelijk na of het kind bij elke activiteit een goede (zit)houding heeft. Hoe beter de uitgangshouding, hoe beter het resultaat van de handeling.
- Probeer voor goed passend meubilair te zorgen zodat een goede uitgangshouding kan worden aangenomen (zie materialen). Een buikuitsparing in de tafel zorgt voor een grotere stabiliteit (ondersteuning van de onderarm).
- Tijdens het drinken, kan een tafeltje zorgen voor meee steun voor het kind met DCD en ongelukjes voorkomen.
- Zorg voor een indeling van de klas die opgeruimd is en met genoeg ruimte om zich tussen de tafeltjes en het speelgoed door te bewegen zodat het kind met DCD niet steeds struikelt of ergens tegenaan loopt.

Het richtingsbesef of de voorbereidende patronen

Geef stap voor stap de verschillende bestaande richtingen aan: de rechte lijnen in de verschillende oriëntaties, de gebogen lijnen eveneens in al hun vormen, de arcades, de guirlandes, gebogen lijnen, golfjes, lussen en dubbele lussen.

Geef de patroontjes een naam zoals de 'berg', de 'put',... zodat het kind zichzelf verbaal kan sturen.

Om de patronen aan te leren is het noodzakelijk om vaker te herhalen en om meer te oefenen dan gemiddeld.

Tips

- Werk met een fluo-stift of op vooraf getekende bladen, niet met stippellijntjes. Werkbladeren waarbij de kinderen op een stippellijn moeten blijven kunnen erg frustrerend zijn voor kinderen die moeite hebben om nauwkeurig te werken. Laat hen liever het spoor van een dikkefluo-stift volgen zodat ze wat speling hebben.
- Gebruik een groene stip als startpunt en rode stip als einde. Zo leer je hen meteen de juiste werkrichting.
- Wil je hen cijfers leren schrijven? Gebruik dan 'stoplichtcijfers'.

● Vrije tijd - spelmoment

Zorgkader
0 - 6 jaar

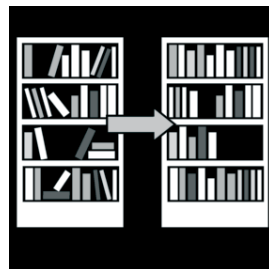
Vrije tijd
spelmoment

● Bouwen

Bouw- en constructiespelen dienen zo duurzaam mogelijk te zijn. Zwaarder en groter materiaal is beter.

● Puzzelen

- Gebruik inlegpuzzels met stevige grijpknopjes.
- Kies puzzels met opvallende kleurverschillen.
- Leer de kinderen, bij grotere puzzels, strategisch werken door eerst de rand te maken en dan naar het midden te werken.

● Opruimen

Opruimen is een activiteit die georganiseerd moet verlopen. Stuur daarom verbaal bij en geef deelopdracht per deelopdracht. Bv "Jij gaat de poppenhoek opruimen, eerst alle poppen op hun plaats, dan de poppenkleedjes in de doos, dan het tafeltje en de stoeltjes op hun plaats." Ondersteun met pictogrammen.

● Muziek

Een kleuter met DCD kan meer genieten van de muzikale opvoeding met volgende instrumenten:

- Triangel: Hang de triangel ergens op, zo kan hij zich beter concentreren op het ritme
- Rasp: Hier kan je de rasp ook vastzetten.
- Drum, klokkenspel of ritmestokjes: gebruik zwaardere (drum)stokjes

● Uitstap

Bij een uitstap in het bos kan een kar heel nuttig zijn om de boekentassen en de vlug vermoeide kleuter met DCD in te zetten. Laarzen bieden geen goede steun aan de voeten, stevige schoenen die tot boven de enkel komen genieten de voorkeur (belangrijk bij laxe gewrichten).

● Ontspannen

Wanneer het kind met DCD op de grond zit, laat hem dan in kleermakerszit zitten of laat hem steun nemen tegen de muur of de juf (vb bij toneel op kussens op de grond). Laat hem bij rechtstaande activiteiten steeds steunen tegen de tafel.

● Fietsen

Bij het aanleren van fietsen start je met een driewieler. Om dan over te gaan naar een kleine loopfiets. Zo ontwikkelen ze een beter evenwichtsgevoel, baanligging,... Ga nadien over naar een fiets met trappers.

● Pedagogisch/Didactisch advies

Splits taken op in deeltaken: wees gedetailleerd en duidelijk.
Zeg niet het algemene “teken een huis” maar eerder “neem een potlood en papier” en dan de volgende deeltaak “teken een vierkant met daarboven een driehoek, zo maak je een huis”.

Bij groepswork: deel je taak op in deeltaken en geef elke kleuter een taak. Zo kan je een aangepaste taak geven aan de kleuter met DCD en voorkom je conflicten.

Gebruik stappenplannen om vaardigheden aan te leren, met visuele ondersteuning.

Stuur een handeling steeds verbaal bij.

Voorkom faalervaringen, zoek aanpassingen zodat je problemen voor bent.
Vb bij tekenen en kleuren een doos geven voor de potloden zodat ze niet van de tafel vallen.

Bouw aan vertrouwen en communiceer op een open wijze, leer het kind om hulp vragen, leer de kleuter omgaan met zijn beperkingen, enz...

Laat het kind zijn naam schrijven in de linkerbovenhoek van het blad. Op deze manier zal het veel minder spiegelschrift vertonen. Zet eventueel een groen stip in die hoek en een rode stip in de andere hoek. Zo leer je hen waar te starten.

● Thuis

Heel wat struikelblokken die we op school zien, krijgen we ook thuis te zien. Veel hulpmiddelen moeten gewoon aangehouden en op dezelfde manier gebruikt of uitgevoerd worden.

Het is belangrijk dat het kind zich thuis veilig voelt en zichzelf kan zijn. Laat hen eens onderuit in de zetel zakken, gun hen de rust voor tv, verwacht niet dat ze gaan voetballen na een zware schooldag. Soms is het gewoon genoeg geweest.

Besef dat ze ergens met hun frustraties naartoe moeten en ze die misschien alleen thuis durven uiten, bij de personen die ze echt graag zien (personen waar ze zich het veiligst bij voelen).

Thuis kunnen de gevolgen van DCD ook een zware last zijn.

Ook hier is het belangrijk structuur, organisatie en een goede communicatie te garanderen. Dit start al bij het opstaan, (hoe staan we op, hoe poetsen we onze tanden, hoe zitten we aan tafel, wanneer vertrekken we, wanneer doen we wat,...) en vraagt duidelijke afspraken. Duidelijkheid geeft gemoedsrust en geeft een beter gevoel.

Hulpmiddelen (zoals een extra kalender op de koelkast, een tekening in de badkamer) geven hen de mogelijkheid dagdagelijkse activiteiten zelfstandig te doen op hun manier.

Er bestaan duizenden hulpmiddeltjes, te veel om op te sommen. We raden aan zeker onze Facebook en Pinterest pagina's te volgen. Wij geven daar regelmatig nieuwe tips. Ook niet onbelangrijk is de Facebook groep van “ouders van kinderen met DCD”. Veel vragen worden daar gesteld en beantwoord door ons en andere ouders. Anekdoten uit het leven gegrepen en adviezen van ervaringsdeskundigen zijn een bron van waardevolle informatie. Uiteindelijk is elke ouder ervaringsdeskundige, u evengoed.

Lotgenoten kunnen elkaar waardevolle tips geven en soms concreter helpen dan boeken. Luister vooral naar je kind, ook zij geven vaak de antwoorden op veel vragen. Ga voor een open communicatie met je kind, ontdek samen de mogelijkheden om het voor iedereen zo aangenaam mogelijk te maken. Zo helpen we hen vrolijke en tevreden kleuters zijn.

Tips

Op <https://www.pinterest.com/dyspraxis/> vind je veel hulpmiddelen:

- Hulpmiddelen bij eten en drinken
- School en klasdeetjes
- Fijne motoriek
- Boeken
- Gevoelens
- Organisatie
- Taal
- enz...

Pictogrammen voor school en ouders

Klik & Print

**KLA
SS**

Zorgkader
0 - 6 jaar

Positieve kantjes

● Positieve kantjes

Kinderen met DCD hebben veel hulp en tijd nodig. Ze botsen vaak tegen een muur van onbegrip bij mensen die hen niet echt kennen, maar blijven hun eigen vrolijke en zachte ik. Ze hebben een groot gevoel voor humor, zijn lief, zorgzaam en hebben een groot hart. Ze staan open om te leren en buigen de dingen naar hun hand, zodat ze (soms via een omweg) er toch geraken.

Ze zijn enorm vindingrijk en volhardend.

Ze zijn goudeerlijk en willen gewoon een kans krijgen. Het enige wat ze vragen is begrip en vooral tijd... veel tijd om zichzelf te zijn in deze veeleisende wereld. Niet het eindresultaat moeten we beoordelen, maar de enorme inzet die kinderen elke dag geven.

Vanuit het besef dat een kind met DCD zoveel meer energie moet besteden dan leeftijdsgenoten, kunnen we alleen maar bewondering hebben voor hun resultaat.

Jij bent ZO MOOI
ander 2

natuurlijk niet meer of minder maar
zo mooi anders,
lk zou je nooit,
anders dan anders willen.

Maak kennis met onze andere uitgaven:

Bekijk en download deze gratis op www.dyspraxis.be

Deel uit, geef door, verspreid en gebruik. Hoe meer mensen deze tips gebruiken, hoe beter. Vernoem wel altijd je bron.
Zo wordt niet alleen DCD maar ook wij weer bekender.

Samen staan we sterk en maken we DCD (h)erkenbaar!

Alle tips en weetjes zijn altijd welkom.

Uitgave 2024 van de stuurgroep:
Kaat Dewitte, Ann Slegers, Ann Desmyter, Amy Deroubaix,
Joke Vrijders, Jason Spinks, Veerle Algoed